

Blommor

Under 1700-talet byggde adeln stora orangerier där de odlade exotiska växter. I det första orangeriet på Ulriksdal som byggdes 1662-1664 odlades bl. a. pomeranser, citroner och apelsiner i huset. Sommartid flyttades växterna ut i slottsparken.

Uti Sven Brehmers Frøbod på Riddarhus-Torget, som ock i des Trågård på Norrtullsgatan finnes allehanda riktiga och approberade friska Trågårdfrön, samt curieuse Blomsterlökar at drifwa på watten i warm Kammar.

1755-02-15 I Sven Broman Frøbodar på Riddarhus-torget och på Norrtullsgatan finns allehanda bra trädgårdfrön samt sällsamma blomsterlökar som ska drivas upp i vatten i ett varmt rum (Stockholms Veckoblad)

På 1780-talet fanns tre plantskolor i England som odlade och sålde pelargoner. Men det var inte bara pelargon som var populär. Redan i slutet av 1700-talet berättar Årstafrun i sin dagbok att hon även inomhus odlade balsaminer och olika citrusarter.

Men i vanliga svenska hem var det inte förrän på 1800-talet som krukväxterna gjorde entré, mycket tack vare innanfönstren som stängde kylan ute.

Hyacinth lökar a 12 sk. samt Narcis Tulpan, Crocus och Pärl Hyacinth lökar a 6 sk. stycket; Finnas till salu på Apoteket.

1851-11-14 Hyacintlökar säljs för 12 skilling och Narcisser, Tulpaner, Krokus och Pärlhyacint för 6 skilling på Apoteket i Skellefteå (Skellefteå Tidning)

Blomsterodlingen i våra boningsrum. Innehållande fullständig anvisning om hvad häruti är att iakttaga, jemte månadskalender för Fönsterträdgården. Till Blomsterwäners tjänst bearbetad af Carl G. Lundström, Trädgårdsmästare, utg. af "Den lille Trädgårdsmästaren". — 16

1855-07-11 Boken "Blomsterodlingen i våra boningsrum kostar 16 öre. Den innehåller fullständiga instruktioner om vad man ska tänka på samt en månadskalender för fönsterträdgården (Skellefteå Tidning)

Odlingen hade tills nu mestadels varit en sysselsättning för män. Men när växterna flyttade in i hemmen blev odlingen mer och mer en sysselsättning för kvinnor. Det medförde att växtodlingen förlorade en del av sin status.

Den första pelargonen kom till Europa i början av 1600-talet med Ostindiska kompanierna. Planter och fröer samlades in i Kapprovinsen i Sydafrika där handelsfartygen stannade för att bunkra mat och vatten längs vägen. År 1690 hade den kommit till Sverige.

En stor palm är blickfång i det här 1800-tals rummet (Digitalt Museum, färglagd)

Sk. N. Tdng 1 g. 30 r.

Blomstervänner Ohoj!

Försummen ej tillfället att köpa verkligt vackra och ytterst billiga krukväxter som komma att försälas i Skellefteå Fredagen den 14 och nästföljande dag, deribland Palmer, Rosor, Gloxinier, Begonier, Toffelblommor, Primuler, Duacaenor, Fuchsier och Pelargonier samt en hel mängd andra såväl blommande som bladväxter.

Ingen som vill äga några verkligt vackra konstväxter bör försumma detta tillfälle som kanske aldrig mera återkommer.

Order upptages äfven samtidigt å Blomsterlökar samt diverse rotsaker och juläpplen m. m. för vinterbehovet.

Med utmärkt högaktning

Victor Strandberg.

1891-08-10 (Skellefteå Nya Tidning)

På 1800-talet var det modernt med tunga sammetsgardiner, mörka väggar och många och kurviga möbler hos den rikare delen av befolkningen. Växterna skulle vara stora och praktfulla. Ju större desto mer status. Det blev mycket populärt med olika varianter av palmer och fikusar.

1900 Hemma hos provinsialläkaren Conrad Forsberg och hustrun Maria i Burträsk.

Forsbergs var mycket intresserade av trädgård och inredning. De var på det sättet ett slags lokala Carl och Karin Larsson.

(Skellefteå museum, färglagd)

Akvarellen "Blomsterfönstret" av Carl Larsson.

På den här tiden beskar man oftast inte växterna. Pelargonerna här i fönstret är inte bulliga som de blir när man klipper ned dem hårt utan långa och rangliga.

Vid sekelskiftet blev det mer romantiskt med blommande pelargoner och julkaktusar, som på Carl Larssons akvarell.

På 1930-talets kom funkis och satte stopp för det romantiska. Det var i princip bara svärmors-tunga som accepterades av den tidens arkitekter

Några decennier senare fick 1800-talets stora, gröna växter som monstera en ny glansperiod.

Blomsterhandel

Omkring 1869 startade Erik Säfström handels-trädgård på sluttningarna mot älven sydväst om Strömsörs herrgård.

Allt vad han odlade fick han avyttra och blommor var en stor produkt. Vid begravningar fick han kransbeställningar. Ibland kunde få arbete 2 à 3 dagar i förväg såsom t.ex. vid borgmästare Hörnells begravning.

Vid fester på hotellet fick han beställningar på bordsdekorationer och efter den tidens smak var det pyramidbuketter med hårt sammanställda blommor.

På höstarna skickades stora korgar med grönsaker till herrskapsfamiljerna i staden och dess närhet.

Han var förmodligen också en stor leverantör av blommor till bröllop och bröllopsklädslar.

Mer om handelsträdgårdarna finns i en separat artikel i denna serie.

Brudbuketten

På 1700-talet hade brudarna ibland ett litet smycke av doftande örter och kryddor i bältet eller håret.

På tidigt 1800-tal kunde det hända att bruden bar en liten, rund och tät bukett, innehåll av röda rosor, vita fresior, liljekonvaljer eller krysantemum, med en manschett gjord av tyll och men utmärkande korta stjälkar. I dem här buketterna användes endast två sorters olika blommor. Idag kan den buketten placeras under samlingsnamnet rokokok eller även biedermeier.

I mitten av 1800-talet började den utsmyckningen omvandlas till brudbuketter i form av små rosor med konvaljer emellan och omslutna av sidenband och spetspapper.

Men lika vanligt vid 1800-talets mitt var att de bar blommorna på bröstet, i bältet eller ett diadem av blommor

Brudkronor var vanliga och kunde lånas eller hyras från kyrkan. Under 1800-talet blev det allt vanligare med hemmavigslar. Då såg många mödrar till att odla myrten, för att dottern skulle kunna bära en myrtenkrona när dagen var inne. Brudkronan kunde kombineras med en myrtenkrans eller en krans av blommor.

Brudklänningen hos de högre stånden var ibland vit från 1600-talet och en bit in på 1800-talet. Men sedan började man anlägga mer praktiska aspekter på klänningen och använde en svart finklänning som man kunde piffa upp med spetsar, släp, slöja, skinnhandskar och naturligtvis blomaccessoarer.

De svarta brudklänningarna var moderna långt in på 1910-talet. En lustig detalj var att i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet hölls brudbuketten ofta nedåt.

1897 I Umeå lfs gifte sig Emma Johansson med Nils Danielsson (Åke Lundmark, färglagd)

Blommorna köptes vanligtvis från lokala handelsträdgårdar som Erik Säfströms på Strömsör.

Blomtillbehör

I början av 1900-talet började det komma annonser om tillbehör. Exempelvis hade Sidenmark & Co med i sina stora julannons 1907-12-13: ”Stenkrukor för blommor. Glaserade stenkrukor och stenfat. Paradblokkrukor. Blomvaser i flera prydliga mönster”.

Blommor i trädgården

Mullbänken var en tidig och enkel form av rabatt vid husväggen. Jord skottades upp utmed grunden som skydd mot golvdrag och där kunde prydnadsväxter odlas.

Rabattrundlar av den typ som fanns hos de högre stånden kunde även förekomma i enklare varianter.

Vanliga växter i rabatten var t ex liljor, pion, riddarsporre, lupin, gullris, malva, stormhatt, rudbeckia, akleja, anspråkslösa rosor och kryddväxter som till exempel åbrodd.

Mullbänken växte ofta fram efter hand som man fick tag på plantor som sattes efter ägarens smak. Det fanns inga regler som sade att höga växter skulle vara längst bak eller låga längst fram. Inte heller tog man hänsyn till blomningstid eller färg.

På 1920-talet började det dock bli vanligt att plantera blomsterlökar för att få vackra blommor

till vintern och julen. Efter att lökarna blommat ut förekom det att de sattes ut i rabatten eller i gräsplanen och åter blommade våren därpå.

Växter sålda i Västerbotten i slutet av 1800-talet: Akleja, Blomman för dagen, Blåmåra, Borstnejlika, Femfingerört, Fingerborgsblomma, Hornviol, Indiankrasse, Jungfrun i det gröna, Jättemajs, Klippnejlika, Kärleksblomster, Lammöron, Luktreseda, Lövkoja, Mariatiste, Nejlignim, Praktvädd, Ringblomma, Roseniberis, Silversalvia, Sommaradonis, Stockros, Toffelblomma och Underblomma.

I Nordsvenska Dagbladet 1952-09-20 fanns flera artiklar om heminredning inklusive nedanstående:

Den välansade brudslöjan har hundratals små vita stjärnblommor och fru Westman vattnar den med speciell omsorg. I fönstret en mängd

krukväxter, bl.a. en orkidé som strax slår ut i blom (färglagd)

– Ett hem – det må vara hur välmöblerat som helst blir inte riktigt trivsamt och ombonat förrän det finns litet blommor i rummen. Ett par vackra välskötta krukväxter på fönsterbrädan kan ge rummet ett varmare och på något vis vänligare utseende. Då kör det inte så mycket om soffan blivit lite skamfilad av åren eller att mattan inte är en äkta Wilton, säger fru Ruth Westman i Klemensnäs.

– Sedan man i ett hem har skaffat sig det allra nödvändigaste i möbelväg är det blommornas tur, Mångfalden av frodiga, granna blomster i fru Westmans hem vittnar om att hon själv hyser ett mer än ljumt intresse för växter, både ute i trädgården och inomhus.

– Blommorna i hemmet är lika viktiga, ja, kanske ännu viktigare, än både tavlor på väggarna och mattorna på golvet, förklarar fru Westman. Visserligen tar det åtskilligt med tid och arbete om man verkligen vill sköta krukväxterna på rätt sätt, men det är väl utnyttjad tid. Bara att följa den lilla plantan man sätter, se hur den för varje dag växer och blir grönnare och till sist slår ut i blom – det är väl om någonting vart det besvär man har med att byta jord, vattna och gödsla.

Fru Westman har inte bara de allra vanligaste krukväxterna. En stor, vit amaryllis höjer sig som en majestätisk drottning över de andra blommorna i rummet. "Flamingo", vars blommor håller sig i 1 ½ månad, fånglar med en säregen utformning, en orkidé knoppas och slår ut, en monstera står i ett hörn på golvet och imponerar med sina väldiga, blanka, mörkgröna blad, och tavlorna inramas av slingerväxter.

Fru Westmans intresse för sina blomster har djupa rötter

– Jag tror jag har ärvt min fars kärlek till blommor, säger hon. Växternas latinska namn får vi oss också till livs och hon är hemma i botaniken.

– Men inte kan jag någonting om blommor egentligen, jag bara tycker om att pyssla med dem, ler hon blygsamt när vi visar en tendens till beundran.

Stig Sandström, stigsand49@gmail.com, www.lokalhistoriskelleftea.se